

халдашгүй дархан байдал. ард түмний язгуур эрх ашгийг хангахад чиглэгдсэн хэдий ч дайн. байлдаан, зэвсэгт тэмцлийн хөгжлийн нөлөөлөл, шинж чанар, тэдгээрийг явуулах аргуудын эзэл баримтлалын өөрчлөлт, эл тогтол талаас судалж түүнээс хамгаалах, байлдах арга тактикийг боловсруулан дайн байлдаанд бэлтгэхэд систем, бүтэц зохион байгуулалт, удирдлага. сургалт хүмүүжил, зэсвэг техник, хангалт, нөөцүүдийг бий болгож бэхжүүлэхэд онол талаас нь судалж байжээ. Иймд хилийн цэрэг үндсэн чиг үүргийнхээ дагуу улсын хилийн аюулгүй байдлыг хангахад дэлхий дахин, хүрш орнуудын нөхцөл байдлыг судалж гадны халдлагаас хамгаалах, тавигдсан үүргийг амжилттай биелүүлэхэд бэлтгэгдсэн байх тул бэлэн байдлын тогтолцоог бүх талаас нь судлах шаардлагатай гэж үзэж байна. Улсын хилийн аюулгүй байдлыг хангах нь хилийн цэргийн анги, салбаруудын үүрэг бүгд улсын хил дээр албаны бэлэн байдлыг хангах нь захирагч, удирдлагын үндсэн үүрэг болох нь нотлогдож байна. Иймд анги, салбарын удирдлага албаны бэлэн байдлыг хангахад үнэмлэхүй бодит байдалд ухаалгаар хандаж, шинжлэх ухааны үндэслэлтэй үйл ажиллагааг явуулах бүгд бүх шатны удирдлагууд бие бүрэлдэхүүний сургалтыг чанаржуулах, зэвсэглэл техникийг чадварлаг эзэмшихэд дадлагажуулах, нөөц, цувраажилтийг бүрдүүлж, орчин үеийн удирдахуйн ухаанд тулгуурлан удирдах нь зайлашгүй юм.

*ХСИС-ийн Хууль сахиулахын удирдлагын
академийн 821-р дамжааны суралцагч,
дэд хурандаа Б.Эрдэнэбат*

ХИЛ ХАМГААЛАХ БАЙГУУЛЛАГЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ЭРСДЭЛД СУУРИЛСАН ХЯНАЛТЫГ БИЙ БОЛГОХ АСУУДАЛ

Хураангуй. Энэхүү илтгэлдээ хил хамгаалах байгууллагын хяналт шалгалтын тогтолцоонд эрсдэлийн удирдлагыг нэвтрүүлэх, хэрэгжүүлэх, эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтыг байгууллагын хэмжээнд нэвтрүүлж үйл ажиллагааны хяналтыг боловсронгуй болгох асуудлыг хндэс тавихыг зорилоо.

Түлхүүр үг. Хил хамгаалах байгууллага, эрсдэл, эрсдэлийн удирдлага, эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалт.

Аливаа байгууллага нийгмийн, хүрээлэн буй орчны, технологийн, аюулгүй байдал, хамгаалалтын, санхүүгийн засгийн талаар тавьсан зорилтдоо хүрэх үйл явцыг тодорхой бус болгодог дотоод, гадаад хүчин зүйл, төлөөлөлтэй тулгарч байдаг.

Байгууллагын Үйл ажиллагааны энэхүү тодорхой бус байдлын Үр дагаврыг “эрсдэл” гэж Үздэг ба байгууллагын бҮхий л Үйл ажиллагаа эрсдэлийг дагуулдаг ажээ.

Орчин Үед байгууллагууд Үүрийн онцлог, чадамжид нийцүүлэн зохих хэмжээнд эрсдэлээ удирдаж байгаа боловч эрсдэлийн удирдлагыг илүү Үр нөлөөтэй хэрэгжүүлэх зайлшгүй шаардлага тулгарсаар байна.

Монгол Улсын Зэвсэгт хүчний хувьд эрсдэлийн удирдлагын Үүрийн гэсэн онцлог хэв шинжтэй Үйл ажиллагааг цэргийн албаны хүрээнд зохион байгуулж ирсэн бөгөөд энэ нь цэргийн дүрэм, цэргийн албаны удирдлагын баримт бичгүүд болон байлдааны дүрэм, зааварт тусгалаа олсон байдаг. Тухайлбал, цэргийн албыг анги, салбарын байлдааны бэлэн байдал, дүрмээр тогтоосон дэг журам, сахилгыг чанд сахиулах, зэвсэг техник, эд аж ахуйг найдвартай хамгаалах, цэргийн алба хаагчдын Үдүр тутмын амьдрал, Үйл ажиллагааны хэвийн нөхцөлийг хангахад чиглэгдэн дээд штабын заавар, анги, нэгтгэлийн штабын төлөвлөлт, захирагчийн шийдвэрээр батлагдан хэрэгжиж байдаг эрсдэлийн удирдлагын хэв маяг агуулсан тогтолцоо гэж болно.

АНУ-ын зэвсэгт хүчин дэх эрсдэлийн удирдлагыг “PM 5-19 Composite risk menejment” баримт бичгээр зохицуулдаг бөгөөд цэргийн анги, салбарын ажиллагааны төлөвлөлтөд “Risk assessment matrix буюу эрсдэлийн Үнэлгээний матриц”-ийг боловсруулан хэрэглэдэг байна.

Хил хамгаалах байгууллагын тухайд “Үүрийн хяналт шалгалтын тухай хууль”-ийн 6.4. дэх хэсэгт заасныг Үндэслэн “Аж ахуйн нэгж, байгууллагын Үйл ажиллагаанд дотоод хяналт шалгалтыг зохион байгуулах нийтлэг журам”-ыг Монгол Улсын Засгийн газрын 2011 оны 11 дүгээр сарын 09-ний Үдрийн 311 дүгээр тогтоолоор баталжээ. Уг тогтоолын 1.5. дэх хэсэгт заасан “Дотоод хяналт, шалгалтыг зохион байгуулах журам”-ыг тухайн байгууллага, аж ахуй нэгж Үүрээр баталж мөрднө.” гэсэн заалтыг Үндэслэн хэрэгжүүлж байна.

Хил хамгаалах байгууллагын хэмжээнд хяналт шалгалтыг явуулахдаа эрсдэлд суурилсан байдлаар сонголт хийн явуулах шаардлага урган гарч байна. Эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтыг явуулахын тулд байгууллагын хэмжээнд эрсдэлийн Үнэлгээ хийж, Үүсэж болох эрсдэлээ тодорхойлж тогтоох нь чухал юм.

Судалгаагаар хил хамгаалах байгууллагад дараах эрсдэл гарч болзошгүй байдал харагдаж байна. Үүнд:

1. Үйл ажиллагааны эрсдэл

1. Албаны амьтадтай харьцах Үийн эрсдэл
2. Инженерийн байгууламж ашиглах Үийн эрсдэл
3. Ажлын байрны аюулгүй байдал алдагдах
4. Хүнсний аюулгүй байдал
5. Техниктэй харьцах Үийн Үйлдвэрлэлийн осол
6. Гэнэтийн осол, гэмтэл, Үвчл Үлийн Үед гарах эрсдэл

2. Нийцлийн буюу эрх зүйн зохицуулалтын эрсдэл

1. Хүний нийцлийн бодлого алдагдах
2. Удирдлага зохион байгуулалт доголдох
3. Нийцлийн буюу эрх зүй, зохицуулалтын эрсдэл
4. Албан хаагч авлигад Үртх

3. Гадаад хүчин зүйлсийн эрсдэл

1. Тал хээрийн болон ойн түймэр
2. Байгалийн голомтот гоц халдварт Үвчин гарах
3. Хүн, малын халдварт Үвчин гарах
4. Үерийн аюул, Үер, усанд осолдох
5. Цасан ба шороон шуурганд түүрх, осгох
6. Хориотой болон хязгаарлсан эд зүйл нэвтрүүлэх

4. Дотоод хүчин зүйлсийн эрсдэл

1. Хилийн манаанаас зэвсэг буруу хэрэглэх
2. Зэвсэг, галт хэрэглэл алдагдах, Үрэгдэх
3. Байгууллагын болон албаны нууц задрах, алдагдах
4. Мэдээ мэдээлэл тасалдах, хоцрох

Иймд хил хамгаалах байгууллага, хилийн анги, салбар нь эдгээр эрсдэлд дүн шинжилгээ хийж, сонголт хийн эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтыг хийх нь цаг хугацаа, хүрэнг мөнг хэмнэн гарч болох зүрчил дутагдал, аливаа учралаас урьдчилан сэргийлэх ач холбогдолтой гэж үзэж байна.

Эрсдэлд суурилсан тогтолцооны үр нөлөө нь:

> Гуравдагч талын мэдээллийг авч, үнэн бодит мэдээллийн сантай тулгаж шалгах;

> Эрсдлийн шинжилгээнд үндэслэн хяналт шалгалтыг хийх;

> Ажлын тайланг стандартчилах;

> Удирдлагын шийдвэр гаргах, бодлогыг тодорхойлоход дэмжлэг үзүүлэх хангалттай, цаг үеэ олсон мэдээллээр хангах автоматчилагдсан тогтолцоогоор дамжин хэрэглэгддэг бөгөөд түүнээс шалтгаалдаг.

Эрсдэлд суурилсан удирдлагын тогтолцоо нь Хил хамгаалах байгууллагад нийцлийг хуваарилах, гүйцэтгэлийг удирдахад нь туслах юм.

Амжилттай хэрэгжсэн эрсдэлд суурилсан тогтолцоо нь мөн цэцэглэж, хөгжлийн саад бэрхшээлийг арилгахад дэмжлэг үзүүлж, салбар дах хууль журмыг дагаж мөрдөхд учирч буй саад бэрхшээлийг буруулдаг.

Эрсдэлд суурилсан тогтолцоог хэрэгжүүлэхэд техникийн, улс төрийн болон институцийн олон асуудлууд тулгардаг байна. Чухамдаа, эрсдлийн удирдлагыг хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх хэрэгсэл болгон ашиглах нь эрсдлийг тодорхойлох, эрсдлийн дүн шинжилгээ хийх, нэлэх, анхаарал хандуулах хэсгийг тодорхойлох, эцэст нь эрсдлийг засах, дахин нэлэх зэргийг багтаасан үйл явц юм.

Индэр эрсдэлтэй анги, салбаруудад чиглэсэн сонголтот хяналт шалгалтын стратегийг үргэжлүүлэх хэрэгжүүлсэнээр байгууллагад зорилтоо хэрэгжүүлэхэд ихээхэн ач холбогдолтой юм. Эрсдэлд суурилсан хяналт шалгалтын стратегийг амжилттай хэрэгжүүлэх гол цэг нь хяналт шалгалтыг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанаас хяналт шалгалт хийх объектийг сонгох үйл ажиллагааг тусад нь авч үзэх шаардлагатай юм.

*ХСИС-ийн Хууль сахиулах удирдлагын
академийн 821 дүгээр дамжааны суралцагч,
хошууч Б.Мырзабек*

ХИЛ ХАМГААЛАХ БАЙГУУЛЛАГЫН АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ,

ТӨНДӨН ЛӨЛӨХ ХОЧИН ЗӨЙЛ

Хураангуй. Аюулгүй байдлыг олон талаар нь судлаж байсан бөгөөд сүүлийн үед аюулгүй байдлыг хангахад хүн нэг бүрийн аюулгүй байдал чухал гэж үзлэг ба байгууллагын аюулгүй байдлыг ямар нэгэн байдлаар судалсан судалгаа нэн ховор байна.

Төлхөөр г. Аюулгүй байдал, байгууллагын аюулгүй байдал, байгууллагын аюулгүй байдалд нөлөөлөх хүчин зүйл.

Аюулгүй байдал гэж юу вэ? Зорилго, судалгаа аль эсвэл үүр зүйлийг хэлэх үү? Аюулгүй байдал гэдэг нь судалгааны төвшинд хамааран харилцан адилгүй бөгөөд үүсч эхэлж буй учраас нарийн тодорхойлоход бэрх. Ихэнхи судлаачид аюулгүй байдал гэдгийг түрэмгийлэлээс ангид байхаар хязгаарлаж ойлгодог. Германы судлаач Ричард Лоевентал уг нийтлэг ойлголт дээр нийгэм, улс төрийн хараат бус байдлыг хамруулсан бол Жозеф Най эдийн засгийн чиглэлийн нэмжээ.

Харин Ричард Уллман аюулгүй байдлыг дан ганц цэргийн аюул заналаар хязгаарлах нь бодит байдалтай нийцэхгүй гэж үзсэн. Тэрээр “Ард иргэдийн амьдралын төвшинг богино хугацаанд бууруулах аюултай нөхцөл байдал үүсэх, эсвэл төрийн болон төрийн бус байгууллагын

баримтлах бодлого тэдгээрийн хэрэгжүүлэх арга хэмжээ мэдэгдэхийц хязгаарлагдсан нөхцөлд нөдөсний аюулгүй байдал алдагдах эрсдэл өссөн хэмээн тодорхойлсон байна.

Аливаа байгууллага нь улс төр, эдийн засаг, соёл боловсрол, шинжлэх ухааны технологийн хөгжил, хүн ам зүй, байгаль экологи зэрэг нийгмийн амьдралын бүхий л хэрэгний шууд болон шууд бус нөлөөлд дор оршин тогтнож байдаг. Эдгээр нөлөөллийн эерэг болон сөрөг талын хэрхэн хүлээн авч шийдвэрлэсэнээр тухайн байгууллага өөргөө амжилттай биелүүлж нэр хүнд нь өссөн. Байгууллагын аюулгүй байдал, төрнийг хангах гэдэг нь нөдөсөн өөргөө биелүүлэхэд шууд, шууд бусаар нөлөөлж буй сөрөг, таагүй хүчин зүйл, тэдгээрийг даван туулахад чиглэсэн удирдлага зохион байгуулалтын цогц өйл ажиллагаа юм. Тухайн байгууллагын бүтэц, зохион байгуулалт, салбар нэгжийн харилцан ажиллагаа, уялдаа холбоо, удирдлагын арга барил, хамт олны боловсрол, эрүүл мэнд, амьдралын төвшин, мэргэжлийн ур чадвар, тогтоосон дэг журам, мэдээлэл, материаллаг нөт зүйлсийг хэрхэн хувиарлан ашиглаж байгаа, технологийн горимыг нарийн чанд мөрдөж буй эсэх, сахилга бат зэрэг нь дотоод хүчин зүйл болно.

Цэргийн байгууллагын гадаад аюулгүй байдал, төрнийг хангах ажиллагааг дараах байдлаар авч үзэж болно.

- Улс орны эдийн засгийн хүндрэл;
- Байгалийн гамшиг (*ган, зуд, гал усны аюул, газар хүдэллт, гоц халдварт өвчин тархах*);
 - > Байгууллагын нэр хүндэд санаатай болон санамсаргүйгээр халдах;
 - > Гадны байгууллага, хувь хүний нөлөөнд автаж, буруу өйл ажиллагаа явуулах;
 - > Гадны нөлөөгөөр чухал мэргэжлийн болон авьяас чадвартай хүмүүсээ алдах;
 - > Гадны нөлөөнд автан удирдах ажилтны гар нийлэмжтэй ажиллагаа болон хамт олны санал сэтгэгдэл алдагдах, ажлын идэвхи буурах;
 - > Буруу, ташаа мэдээлэл авснаас буруу шийдвэр гаргах;
 - > Томилогдон ирж буй офицер, ахлагч нар ажлын шаардлага, хэрэгцээг хангахгүй байх;
 - > Дээд шатны байгууллагаас байгууллагын өйл ажиллагаа, бодит байдлыг үргэлсгэл буруу дүгнэх;
 - > Техник технологийн хоцрогдолд орох;